

Összegzés

Dolgozatomban bemutattam azt a folyamatot, ahogy egy irodalmi alkotásból film születik, elsősorban rendezői szemmel, ennek során pedig megfogalmaztam azokat az elvi és gyakorlati kérdéseket, melyekkel egy ilyen munka során az alkotó szembesülhet.

Fő kitételként azt állapítottam meg, hogy az irodalmi szöveg és a film kifejezőeszközei egyaránt képesek létrehozni egy saját, szuverén világot, melyek más és más hatásmechanizmusokkal szerveződnek egésszé. Az irodalom a nyelv teremtő erejénél fogva hozza létre a maga univerzumát, mely végül az olvasó saját fantáziája, érdeklődése, kulturális referenciái és belső vizualizációja alapján ölt formát, a film pedig a zárt filmképpel teremt meg a maga tágabb horizontját és a néző asszociációs lehetőségeit. A kétféle világteremtő aktus összefüggéseinek, esetleges átjárhatóságának kérdésére az irodalmi adaptáció filmes műfaja kérdez rá. A fő kérdés ebből a szempontból úgy hangzott, hogy létezik-e egy olyan belső mag, melyet az adott irodalmi mű lényegének vagy szellemének nevezünk, és ha igen, akkor ezt lehetséges-e megjeleníteni a mozgóképi eszközeivel adekvát és az eredeti alkotással egyenrangú módon; illetve, hogy a film milyen eljárásokkal és technikákkal tud felépíteni egy irodalmi előképpel rendelkező, ám mégis szuverén világot.

Hogy erre milyen alkotói választ lehet adni, azt három különböző, saját rendezői gyakorlatomból vett irodalmi mű adaptációján keresztül mutattam be. Mivel három markánsan egyedi stílusú szerzőről van szó, különböző stratégiával kellett közelíteni mindegyik műhöz.

Az *Állhatatosság* esetében a valóság irracionális dimenzióba csúszása, a mindennapi felszín mögött feltárulkozó, ismeretlen és fenyegető erő volt az a központi gondolati mag, mely meghatározta a film forgatókönyvének és stílusának a kialakítását. A novella szellemében azt kellett megoldani, hogy a valóság megbillenésének folyamatát a néző a film által felépített világ természetes és elkerülhetetlen fejleményeként fogadja el. Mindaz a változás, ami az eredeti elbeszéléshez képest történt az adaptálás folyamán, ezt a célt szolgálta. Fontos eszközként határoztam meg azokat a képi eljárásokat, melyekkel a hétköznapi környezetből induló történetet az autótúrán során elemelik, majd a benzinkútnál már egy valószínűtlen szabályok szerint működő világ keretei rajzolják fel.

A *harmadik fiú*-ban a család csak a formákra adó, de minden őszinte gesztust nélkülöző, a másik esetleges problémájával szembesülni nem akaró közösségként jelenik meg, s mint ilyen, szervesen illeszkedik Háy szövegeinek világába. A filmmé formálás fő tétje az volt, hogy megmutassuk ezt a működési elvet, illetve azt a pillanatot, amikor rés támad ezen a

struktúrán, és a lány szembesül mulasztásával és felelősségével. Ez hangsúlyossá tette a színészi játék stílusát, illetve a képi fogalmazás eszközeit, hiszen mindkettőnek hordoznia kellett azt az ironikus jelleget, mely a novellák teremtette szövegvilág egyik jellemző sajátossága volt. Ennek kapcsán elemeztem a tablóképszerű, frontális beállítás technikát, mely alapvetően határozza meg a film vizualitását.

A *Hősöm tere* kapcsán pedig annak a lehetőségét vizsgáltam meg, hogy egy sokszorosán rétegzett, nyelvi és tematikai motívumaiban roppant gazdag, burjánzó írói fantáziával megírt regényt milyen stratégiával lehet mozgóképpé formálni. Az előző két novellához hasonló, hagyományos adaptáció szóba sem jöhetett, így született meg a montázsfilm koncepciója. A fő gondolati magnak azt tettem meg, hogy a felszíni nyugalom alatt bármikor létrejöhet egy, az emberi szabadságot, méltóságot és individuumot tagadó, illetve fenyegető ideológia és ehhez tartozó praktikum, mert ennek társadalmi-politikai referenciákkal rendelkező mentális-tudati keretei megvannak, ez mindig lehet fejleménye a világnak. Ez az elv a montázs eszközzel, archív, fikciós és életképszerű anyagok felhasználásával jelenik meg a filmben, az így megjelenő vizuális réteget pedig a regényből elhangzó szövegrészletek értelmezik és rendezik dramatikusan. Az így keletkező, a kör-körösség elvén alapuló szerkezeti struktúra fő feladatát abban jelöltem meg, hogy a nézőt mintegy örvényként húzza magába az eredeti mű alapgondolata mentén.

Dolgozatom végén néhány általános konzekvenciát összegezve arra a megállapításra jutottam, hogy akkor nevezhetünk sikeresnek egy adaptációt, ha az az eredeti irodalmi mű ismerete nélkül, immár szuverén alkotásként is képes felidézni és átéreztetni annak atmoszféráját és szellemét.